

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

(Hizb-ut Tahrir Emiri Celil Âlim Ata İbn Halil Ebu Raşta Tarafından Facebook Sayfası Takipçilerinin “Fikhî” Sorularına Verilen Cevaplar Silsilesi)

Sorular-Cevaplar

Usulu’l Fıkıh Hakkında Sorular

Muhammed İyad’a

Sorular:

Esselamu Aleykum ve Rahmetullahi ve Berekâtuh.

Celil Şeyhimiz, Allah yardımcınız olsun ve sizin ellerinizle hayrı nasip etsin.

Konu: Usulu’l Fıkıh hakkında sorular.

Öncelikle umarım bu sorularla size yük olmuyordur. Zira bizler, taşımış olduğunuz yükün ve omuzlarınıza yüklendiğiniz ağır sorumlulukların farkındayız. Allah yardımcınız olsun, hatalarınızı düzeltsin ve İkinci Hilafet Devleti’nin altında Allah’ın şeriatının tatbik edilmesini bizler ve sizler için göz aydınlığı kılsın.

Sorular ise aşağıdaki şekildedir:

1- Birçok araştırmalarda, kelamcılar gibi usulcülerin birçok metodunun, fakihlerin metodunun ve külli istikrânın (bir tümeli (külli) bütün tikelleri (cüzleri) vasıtasıyla tanıma) ve Tahricü'l fûrû Ale'l Usûl (fûrûların usule göre çıkarılması) metodunun olduğunu gördüm...Bu metodların hakikati nedir, biz onlardan birine yakın mıyız yoksa bizim usulümüzde özel bir renk mi vardır?

2- İslam Şahsiyeti Kitabı'nın üçüncü cildinin 10. sayfasında şöyle geçmektedir: “Fıkıh ise; lügatte anlamaktır. Allahu Teala'nın şu kavli böyledir: مَا نَفَقَهُ كَثِيرًا مِمَّا نَقُولُ “**Senin söylediklerinin çoğunu anlamıyoruz.**” [Hud-91] Müteşerriilerin ıstılahında ise; tafsîlî delillerden istinbat edilmiş amelî şerî hükümleri bilmektir. Hükümleri bilen açısından hükümleri bilmekten maksat, mücerret bilgi değildir. Bilakis şerî hükümlere ilişkin melekenin hâsıl olmasıdır. Yani bu bilgi ve ondaki derinlik, bu hükümleri bilen şahıs nezdinde onlar hakkında bir meleke hâsıl olma sınırına ulaşmalıdır. Mücerret melekenin hâsıl olması, melekenin hâsıl olduğu kimselerin fakih olarak itibar edilmeleri için kâfidir. Onların tamamını ihata etmeye gerek yoktur. Ancak inceleme ve istidlal yoluyla ferî şerî hükümlerin cümlesini bilmek gerekir.” Meleke ıstılahı (terimi), asıl olarak lügavî midir yok şerî midir. Yoksa meleke, usulcülerin üzerinde ittifak etmiş oldukları bir ıstılah mıdır. Ya da meleke, insanla birlikte doğuştan gelen fitrî bir şey midir yoksa sonradan mı kazanılır veya onun fitrî özellikleri mi vardır. Ancak derinlik ve uzun bir uygulamayla mı hâsıl olur yoksa başka bir şey midir?

3- Yine aynı kitabın 53. sayfasında vacip konusunun tamamlanması için “vacibin ancak kendisiyle tamamlandığı şey de vaciptir” kaidesi geçmektedir. Sonra aynı kitabın 610. sayfasının Küllî Kaideler konusunda şöyle geçmektedir; küllî kaidelere, deliller olarak itibar edilmez. Ancak onlar, tafsîlî delillerden istinbat edilmiş şerî hükümlerdir. Bu kaide ile “harama vesile olan haramdır” kaidelerinin usûlden mi yoksa fıkihtan mı olduğu noktasında karışıklık yaşıyorum?

Allah sizi mübarek kılsın ve biz ve Müslümanlar adına sizi tüm hayırla mükafatlandırın.

Cevaplar:

Ve Aleykumselam ve Rahmetullahi ve Berekâtuh.

(Mesajınız, her biri birbirinden bağımsız olan üç soru içermektedir. Allah'ın izniyle bunları kısaca cevaplayacağız:

Birinci sorunun cevabı:

İmam Şafii'nin Usulu'l Fıkıh ilminin kurucusu olduğu ve onu tasnif eden ilk kişi olduğu bilinmektedir. Sonra bunun ardından usul ilmindeki tasnifler birbirini takip etmiştir... Nitekim usul alimleri, tasniflerini yazarken birçok metotlar takip etmişlerdir ve bunlardan bazıları şunlardır:

1- Usul ve kaidelerinin araştırılmasında, fikrî usul yönünü belirleme görüşünde olan, yani takip ettikleri mezhepteki fıkıhın fûrûlarını dikkate almayan, bilakis bunlara delalet eden delillerin tartışılmasına dayalı olarak sıhhatli olduğunu tercih ettikleri kaideleri ve kuralları benimseyen alimler vardır. Bu nedenle onların kitapları, usul araştırmaları hakkındaki istidlallerle ve tartışmalarla dolu olup ancak bunların fikhî fûrûları zayıftır... İşte telifteki bu metoda, Şafii'nin veya kelamcılarının metodu denilmektedir.

Bu metotta Fankala (dilsel yapılan türetilmiş bir terim) üslubu, yani kelimelerin yöntemine göre "sen söylersen... biz de söyleriz" şeklindeki üslup daha çoktur ve bunda fikhî fûrûlar çok azdır. Aslında bu, fûrûların aynı minval üzere gelmesi için temel olarak kabul edilen ilkelerin, kaidelerin ve usullerin belirlenmesi gerçeğine daha yakındır. Zira usul, fûrûlara hükmeder ve fıkıh ve istinbatın direğidir. Dolayısıyla bu üslup, insanları fikhin fûrûna veya mezhebin hükmüne yönelik taassuptan uzak tutar.

Bu yöntemle telif edilen kitaplardan bazıları şunlardır:

- İmam Şafii'nin Risale'si, bu yöntemle yazılmış ilk kitaptır. Sonra bu minval üzere yazılan birçok kitaplar ortaya çıkmıştır ve bunların en önemlileri şunlardır:

- İmâmu'l Haremeyn Ebû'l Meâlf Abdülmelik İbn Abdullah el-Cüveynî en-Nisâbûrî eş-Şafii'nin el-Burhan adlı kitabı. (Ölüm yılı: H. 478).

- Gazali, Ebi Hamid Hucetu'l İslam Muhammed İbn Muhammed el-Gazali eş-Şafii'ye ait olan el-Mustasfa adlı kitap. (Ölüm yılı: H. 505).

- el-Âmidî, Seyfuddîn Ebi Hasan Ali İbn Ebi Ali Muhammed eş-Şafii'ye ait olan el-İhkâm Fî Usulu'l Ahkâm adlı kitap. (Ölüm yılı: H. 631)

2- Fakihlerin veya Hanefilerin metodu:

Usul ve kaidelerinin araştırılmasında, takip ettikleri mezheplerinin fûrûlarına delalet eden hususları belirleme görüşünde olan alimler vardır. Dolayısıyla onlar, fûrûlara delalet eden delilleri tartıştıktan sonra bunlar hakkında hüküm vermek için kaideler ve kurallar hususunda sırf araştırma olsun diye araştırma yapmazlar. Bilakis mezheplerinin fûrûlarını incelemek yoluyla kaidelere ve kurallara ulaşırlar ve kaideleri, mezhebin fûrûlarının söylediğine ve buna mutabık olanlara göre belirlerler... İşte telifteki bu metoda, Hanefilerin veya Şafiilerin metodu denilmektedir...

Bu, fûrûları etkileyen, onlara hizmet etme eğiliminde olan ve onlar hakkındaki içtihadın güvenli olduğunu kanıtlayan bir metottur. Dolayısıyla bu metot, usul kaidelerini Hanefi mezhebinin imamlarının ortaya koyduğu fûrû ve hükümlerden alınmasıyla ayırt edilmektedir. Zira onlar, içtihat ve istinbat yaparken bu kaideleri dikkate aldıklarını varsaymaktadırlar. Bu yöneme başvurmalarının nedeni ise, Şafii alimlerinin "Risale'de" buldukları gibi Hanefi alimlerinin, imamlarının belirlediği usul hakkında kitaplar bulamamalarıdır. Bu yüzden usul kaidelerinin doğru bir temele dayanması gerekli olduğundan dolayı fikhî fûrûlar hakkında araştırma yapmışlardır.

Bu yöntemle telif edilen kitaplardan bazıları şunlardır:

İmam Kerhî Ebu'l Hasan Abdullah İbn Hüseyin'e ait Usul Kitabı. (Ölüm yılı: H. 340).

Cassas olarak bilinen, Cassas Ebi Bekir Ahmed İbn Ali er-Râzi'ye ait olan Usul Kitabı. (Ölüm yılı: H. 370).

Şemsü'l Eimme Muhammed İbn Ahmed Serahsî'ye ait olan Usul Kitabı. Beş yüzlü yılların sınırında, yani yaklaşık H. 490 yılında ölmüştür. Ayrıca o, fıkhıta el-Mebсут'un sahibidir.

3- Kelamcılarının ve fakihlerin arasını birleştirme yöntemi:

Hicri yedinci yüzyılda, kelamcılarının yaklaşımı ve fakihlerin yaklaşımı gibi önde çıkan iki yaklaşımın arasını birleştiren üçüncü bir metot ortaya çıkmaya başlamıştır. Şöyle ki; usul kaideleri zikrediliyor, bunlara dair deliller değerlendiriliyor ve tartışma ve tercihle birlikte kelamcılarının söyledikleri ile fakihlerin söylediklerinin arası karşılaştırılıyor, ardından da bunlara dair çıkarılan bazı fūrûlardan bahsediliyor.

Bu yaklaşımla telif edilen en meşhur kitaplardan bazıları şunlardır:

Tâceddin'e ait olan "Cem'ul Cevâmi": Abdulvahhab es-Subkî. (Ölüm yılı: H. 771)

"Et-Tahrir", telif eden: Kemâleddin: Muhammed Abdulvâhid olup Hanefi fıkhında İbnu'l Hümam olarak meşhur olmuştur. (Ölüm yılı: "H. 861").

4- Tahricü'l fūrû Ale'l Usûl (fūrûların usule göre çıkarılması) eğilimi:

Öne çıkan eğilimlerin yanı sıra "Tahricü'l fūrû Ale'l Usûl" eğilimi adında dördüncü bir eğilim daha ortaya çıkmıştır. Şöyle ki: Tüm mezheplerin delillerine girmeden usul kaideleri ve alimlerin bu konudaki görüşleri zikrediliyor, sonra bunun üzerine, ya belirli mezhepte ya da örneğin Hanefi ve Şafii veya Şafii, Maliki, Hanbeli ve benzerleri gibi iki farklı mezhebin arasının karşılaştırılmasıyla bazı fikhî fūrûlara (dallara) ayrılıyor.

Bu eğilim hakkında telif edilen kitaplardan bazıları şunlardır:

- İmam Şehabeddin Mahmud İbn Ahmed Zencânî'ye ait olan "Tahricü'l Fūrû Ale'l Usûl." (Ölüm yılı: "H. 656"). Usul kaidesi zikrediliyor, sonra bunu Hanefi ve Şafii mezhebinin uygulamaları takip ediyor.

- İmam Cemaleddin Abdurrahman İbn Hasan el-Kureşi el-İsnevi eş-Şafii'ye ait olan "et-Temhîdu Fî Tahricü'l Fūrû Ale'l Usûl." (Ölüm yılı: "H. 772").

Usul kaidelerini kapsayan bu metot üzerine telif edilmiş en önemli kitaplardan biri olarak kabul edilir. Ancak o, tahrici sadece Şafiilerle sınırlandırmıştır.

5- Usul kaidelerinin, şeriata dayalı şerî maksatlar üzerine bina edilmesi yönü:

Bu yöntem İmam Şâtıbî tarafından benimsenmiştir: Ebu İshak İbrahim Musa el-Lahmi el-Girnâti el-Mâliki. (Ölüm yılı: "H. 790"). Bu, onun meşhur "el-Muvâfakât" adlı kitabındadır. Şâtıbî bu kitapta, daha önce görülmemiş bir metot benimsemiştir. Şöyle ki; usul kaidelerini, İslam şeriatının maksatlarını ve zaruretlerin, ihtiyaçların ve iyileştirmelerin (tahsinatların) korunmasını içeren çeşit amaçlarını kapsayan özel bölümler altında zikretmiştir.

Hakeza İmam Şâtıbî, güçlü bir şekilde külli istikrâya dayanan "el-Muvâfakât" kitabında farklı bir metot benimsemiştir. Nitekim Muvâfakât kitabının ön sözünde, kitabı hakkında şöyle geçmektedir: (Ben sürekli onun temellerini sınırlandırıyorum, külli istikrâya dayalı olarak onun sonuçlarından tafsilatlar ve cümleler dahil ediyorum ve cüzi fertlerle sınırlı kalmayıp külli istikrâya dayalı olarak hükmün masdarlarında ve kaynaklarında mücmel değil mübeyyin olarak onun şahitlerinden (delillerinden) kılıyorum.) Burada külli istikrâdan kastedilen, bir meselede şerî hükümleri takip edip bu takipten, karar kılınan meseleye dair külli hükmü çıkarmaktır...

Bu, Usulu'l Fıkıh kitaplarını tasnif etmenin yolları hakkındaki sorunuzda geçen ıstılahların anlamı hakkında basitleştirilmiş bir özetdir...

● Hizbin Usulu'l Fıkıh kitabına gelince: "İslam Şahsiyeti'nin üçüncü cildi", aşağıdaki şekilde teşriî usul araştırmalarına odaklanmıştır:

a- Tamamen teorik olan yönlerden uzak bir şekilde teşriî yönle ilgili araştırmalara önem vermeye hırs gösterir. Usulu'l Fıkıh araştırmalarında ve istidlalde, "nimet verene teşekkür etmek şeriatla mı yoksa akılla mı vaciptir" ve benzerleri gibi temel olmayan meselelere

değınmemiştir... “Hakim” bölümünde geçen “hasen ve kabih” konusunun bahsi gibi istidlal açısından usule bağılı olmayan meselelere değındığinde, bu tür meselelere değındığinde teşrii yararına ne bulduysa onu yapmıştır. Çünkü bu, eşyaların vakıasını aydınlatır ve onlara yönelik hükmü kolaylaştırır. Zira bu hükmün konusu hasen ve kabihdir; hükmün çıkarılmasından maksat, insanın fiile yönelik konumunu tayin etmektir. Onun bu konumunu tayin etmek şeye bakışına bağılıdır. O, hasen midir yoksa kabih midir? Bu nedenle bu meseleye değınmiştır...

b- Değindiği konularda mantıki araştırmalara girmediği gibi faydası olmayan ayrıntılara da girmemiştir. Bilakis istikrarlı bir şekilde teşrii araştırma ve teşrii istidlallerle sınırlı kalmıştır...

c- Cedelden uzak ve kolay anlaşılır bir üslupla açık ve anlaşılır bir şekilde teşrii, lügavi ve akli delaletleri benimsemekte ve bu da araştırılan meselenin tamamen teşrii bir anlayışla anlaşılmasına yol açmaktadır...

d- Ele almış olduğu meselelerin temsilinde, fıkhî fûrulardan çok az bahsedilen diğer bazı kitaplarda olduğu gibi değil de fıkhî fûruları yeterli bir şekilde ele almıştır. Bundan da araştırılan meselelerin açıklığa kavuşturulmasını ve bunların teşrii vakıasının beyan edilmesini arzulamıştır... Bununla birlikte o, fakihlerin yönteminde olduğu gibi fûruların usule göre tahrir yöntemi üzerinde ayrıntılı bir şekilde durmamıştır. Çünkü usul araştırmalarının ilk maksadı, fıkhî fûrulardan bahsetmek değil usul kaidelerinin ve kurallarının belirlenmesidir... Dolayısıyla Hizbin Usulu’l Fıkıh kitabı, bu konuda orta, yani adil olandır...

Yukarıda geçenlerin tümü için, İslam şahsiyeti Kitabının üçüncü cildi, Usulu’l Fıkıh kitaplarının en iyilerinden birisi sayılır. Her kim onu incelemeye ve anlamaya muvaffak olursa, içtihadı en geniş kapılardan girmiş olur Allah’ın izniyle.

İkinci sorunun cevabı:

İslam şahsiyeti Kitabı’nın üçüncü cildindeki ifadeden birisi olan “meleke” kelimesinden kastedilene gelince:

(...“Fıkıh ise; lügatte anlamaktır. Allahu Teala’nın şu kavli böyledir: مَا نَفَقَهُ كَثِيراً مِّمَّا تَقُولُ “**Senin söylediklerinin çoğunu anlamıyoruz.**” [Hud-91] Müteşerriilerin ıstılahında ise; tafsilî delillerden istinbat edilmiş amelî şerî hükümleri bilmektir. Hükümleri bilen açısından hükümleri bilmekten maksat, mücerret bilgi değildir. Bilakis şerî hükümlere ilişkin melekenin hâsil olmasıdır. Yani bu bilgi ve ondaki derinlik, bu hükümleri bilen şahıs nezdinde onlar hakkında bir meleke hâsil olma sınırına ulaşmalıdır. Mücerret melekenin hâsil olması, melekenin hâsil olduğu kimselerin fakih olarak itibar edilmeleri için kâfidir. Onların tamamını ihata etmeye gerek yoktur. Ancak inceleme ve istidlâl yoluyla fer’î şerî hükümlerin cümlesini bilmek gerekir. Bir ya da iki hükmü bilmek fıkhî olarak isimlendirilemez. Delillerin türlerinin hüccet olduğunu bilmek de yine fıkhî olarak adlandırılmaz.) Bitti.

Kâmûsu’l Muhit’de şöyle geçmektedir: (melekehû yemlikuhû milken müsellete, meleketen, muharremeten ve memleketen, Lâm’ın dahil edilmesi veya üçlemenin (ilk harfi fetha, damme ve kesre olabilen kelime) olmasıyla: Onu kontrol etme gücünü ihtiva eder.)

Mucemu’l Vasit’de şöyle geçmektedir: (“el-Meleke”, nefiste kök salmış bir sıfat veya belirli eylemleri yerine getirmek için özel akli bir hazırlıktır. Sayısal meleke veya lügavi meleke gibi.)

Kitabü’t Târifat kitabında şöyle geçmektedir: (Meleke: Nefiste kök salmış bir sıfattır ve onun gerçekleşmesi, nefis için fiillerden bir fiil nedeniyle bir şeklin elde edilmesiyle olur. Bu şekil için şöyle denilir: Nefsaniyetin keyfiyeti. şöyle adlandırılır: Bir durum. Geçici olduğu sürece, bu keyfiyet onda pekişinceye kadar nefis tarafından tekrarlanıp uygulandığında, yavaş yavaş kaybolur ve meleke oluşur. Örfi ve yaratılış olarak da bu fiile kıyas edilir.)

Binaenaleyh “Meleke” kelimesinin lügavi aslı, milk (sahip olma) lafzından alınmıştır ve “onu kontrol etme gücünü ihtiva etme” anlamına gelir. Yine onun ıstılahi anlamı, yukarıda “meleke” kelimesinin tarifinde açıklandığı şekildedir... Bu ıstılah, sadece usulcüler için değildir, bilakis diğer ilimlerde de kullanılan bir ıstılahtır... İslam şahsiyeti Kitabı’nda geçenden kastedilen bu ıstılahi anlamdır... Açıklaması aşağıdaki şekildedir:

İslam Şahsiyeti Kitabı'nda geçen metin fıkhı, "tafsilî delillerden istinbat edilmiş amelî şerî hükümleri bilmek" olarak tanımladı, ardından alim açısından bu bilmeyele kastedileni açıkladı. Dolayısıyla kişinin, fakih olabilmesi için şerî hükümlerin bazılarını biliyor olması yeterli değildir. Çünkü o, bu durumda fakih değil mukallit olur. Zira mukallit de bazı şerî hükümleri bilmekten yoksun değildir... Aynı şekilde fakih olarak kabul edilmesi için şerî hükümlerin tamamını biliyor olması da gerekmez. Zira bu, insanlardan herhangi birinin yapabileceği bir durum değildir... Bilakis şerî hükümlerin cümlesini bilmesi gerekir. Böylece bunları, delillerini ve istidlal keyfiyetini bilmiş olur. Aynı zamanda nefsi, fıkha yönelik incelenmesi yüzünden bu güce sahip olur ve henüz bilmediği hükümlerin bilgisine ulaşmada derinleşmiş olur. **İşte "meleke" budur. Yani fıkha, meselelerine ve onun anahtarlarına sahip olacak şekilde bir ilim derecesine ulaşması gerekir ve böylece bu, nefsinde pekişmiş bir sıfat olur...**

Fıkıhta meleke ile kastedilen, kişiden kişiye farklılık gösteren fitrî yön ve fitrî yatkınlık değildir. Bilakis kastedilen, melekenin öğrenerek, inceleyerek, derinleşerek ve uygulayarak kazanılmasıdır... Bununla birlikte fitri yatkınlıklar, fıkhi melekenin doğmasına ve onun hızlı bir şekilde gelişmesine katkı sağlasa da ama bu fitri yatkınlıklar, yukarıda belirtilen metinde kastedilen meleke değildir...

Üçüncü sorunun cevabı:

1- Külli şerî kaideler, hükmün birçok cüziyatlar için geçerli olan külli bir emre nispet etmektir. Vaciple ilgili hüküm, örneğin "vacibin ancak kendisiyle tamamlandığı şey de vaciptir" kaidesindeki, "vacibin ancak kendisiyle tamamlandığı" şeklindeki külli emirle ilgilidir. Haramla ilgili hüküm, örneğin "Harama vesile olan, haramdır" kaidesindeki, "harama vesile olan" şeklindeki külli emirle ilgilidir. Bu külli emir, fıkıhın muhtelif bölümlerindeki birçok cüziyatlar için geçerlidir.

2- Külli kaideler, istinbat açısından şerî hükümlerdir. Zira o, ister tek bir delilden olsun, isterse birkaç delillerden olsun, herhangi bir şerî hükmün istinbatı gibi her yönüyle şerî nâsstan istinbat edilir. Ancak külli kaidelerdeki delil, illet mesabesindeki bir manayı içerir. İşte bu da onu bütün cüziyatları üzerine mutabık kılar. Örneğin "harama vesile olan haramdır" kaidesi ve "vacibin ancak kendisiyle tamamlandığı şey de vaciptir" kaidesi gibi bunlardan her biri külli kaidedir. Bunların delillerine bakıldığında, hükmün delilinin, hükme delalet ettiği veya hükmün üzerine terettüp eden veya hükümden doğan başka bir şeye delalet ettiği açığa çıkar. O zaman hükmün illet mesabesinde olduğu ortaya çıkar. Örneğin Allahu Teala'nın şu kavli gibi: **"Allah'tan başkasına tapanlara sövmeyin, sonra onlar da bilmeyerek Allah'a söverler."** [En'am-108] "**Sövmeyin**"deki" (ف Fâ) sizin onların putlarına sövmenizin, onların Allah'a sövmelerine neden olacağını ifade eder. Bu ise, haramdır. Bunun üzerine de bu durumda sizin onların putlarına sövmenizin haram olduğu terettüp eder. Sanki Fâ, illet gibidir. Kâfir olanlara sövmekten nehiy, hükmün delilidir. Hükmün delili, hükme delaletinin yanı sıra "**Sonra onlar da Allah'a söverler**" buyurduğu zaman, hüküm üzerine terettüp eden başka bir şeye daha delalet etti. Böylece bu ayetten, "harama vesile olan haramdır" kaidesi istinbat edildi. Örneğin Allahu Teala'nın şu kavli gibi: **"Yüzlerinizi, dirseklerinize kadar da ellerinizi yıkayın."** [Maide-6] **"Sonra akşama kadar orucu tamamlayın."** [Bakara-187]. Allahu Teala'nın, "dirseklere kadar" ve "akşama kadar" kavlindeki (إلى İlâ), dirseklerden bir kısım yıkanmadıkça elin dirseklere kadar yıkanmasının tamam olmayacağını ifade eder. Gayenin, gaye gösterilene dahil olması değil, gayenin husûlü tahakkuk etmelidir. Akşamdan bir kısım, bir dakika olsa dahi, girmedikçe, orucun tamamlanması tahakkuk etmez. Böylece ne kadar az olursa olsun, dirsekten bir kısmı yıkamak ve ne kadar az olursa olsun, akşamdan bir kısmı oruç tutmak, ayetlerin delaletiyle vaciptir. Çünkü vacip kıldıkları -ki, elleri yıkamak ve gündüz oruç tutmak-, ancak o kısmı yapmakla tamamlanır. Onun için bu gaye, elleri yıkamayı ve gündüz oruç tutmayı -ki vaciptir- tamamlayan şeyin vacip kılındığını ifade etti. Sanki bu gaye, illet gibidir. Ayet, hükme ve **(akşama kadar)** dediğinde, hükmü tamamlayan başka bir şeye daha delalet etti. Böylelikle bu iki ayetten "vacibin ancak kendisiyle tamamlandığı şey de vaciptir" kaidesi istinbat edildi.

Gördüğünüz gibi külli kaidelerin istinbat edilmesine, illete benzer veya illet mesabesinde bir şey eşlik etmektedir. Bu nedenle sanki o, bir delil gibi oldu. Dolayısıyla bu iki kaide ve benzerleri, az önce bahsettiğimiz gibi birer şerî hükümlerdir. Ancak bu hükümler tafsilî hükümler değildir. Bilakis bunlar, kendisiyle şerî hükümlerin istidlal edildiği kaidelerdir. **Çünkü bunların istinbat metoduna, illete benzer veya illet mesabesinde bir şey eşlik etmiştir. Bu nedenle kaide ile hükmün istidlali, illete benzer veya illet mesabesinde bir şeyi içermesi nedeniyle delil ile istidlal edilmesi şeklini alır.** Bu istidlal, bir hükmün şeri hükümle istidlalinden farklıdır. Zira bu, delil ile istidlalin şeklini almaz. Bilakis uygulama şeklini alır. Bu yüzden hükmün vakiya intibakı mülâhaza edilir...

İstinbat metodundaki bu vakiya bakıldığında külli kaideler, tafsilî fıkıh konularından daha ziyade Uşulu'l Fıkıh konularından olmaya daha yakındır. Bu nedenle onun hakkındaki konuşma Uşulu'l Fıkıh meselelerinde geçmiş, İslam Şahsiyeti Kitabı'nın üçüncü cildinde "külli kaideler" başlığı altında özel bir araştırma konusu olmuştur. Ayrıca aynı kitapta bazı külli kaideler şerhedilmiş ve açıklanmıştır.

Kardeşiniz

Ata İbn Halil Ebu Raşta

H. 16 Zilkade 1438

M. 08/08/2017

Cevaba, emirin aşğıdaki web sitesinden bağlanabilirsiniz:

<http://archive.hizb-ut-tahrir.info/arabic/index.php/HTAmeer/QAsingle/3823/>